

Особливості відтворення ідіостилю Джейн Остен

Джейн Остен – відома англійська письменниця періоду пізнього Просвітництва. Вона вважається основоположницею «жіночого» роману. Твори письменниці займають високі місця в рейтингах кращих художніх творів минулих століть. Їй присвячено багато робіт дослідників, бібліографів, а твори включені для обов'язкового вивчення у багатьох університетах світу. З творчістю Джейн Остен український читач знайомий здебільшого з російськомовних перекладів. Наразі перекладів її творів українською мовою є дуже мало. Ми поставили собі за мету проаналізувати мовно-стилістичні засоби, що становлять складність під час перекладу творів Джейн Остен.

Актуальність дослідження зумовлена недостатнім порівняльним вивченням особливостей перекладу мовно-стилістичних засобів, притаманних стилю письменниці, та способів їхнього відтворення засобами української мови. За допомогою стилістичних прийомів автор твору намагається донести до читача свій певний задум, погляди та думки щодо якоїсь проблематики і т.д. Вміння передати не лише зміст твору, але й відтворити думки автора в повному обсязі становить значну проблему для перекладу. Саме тому вивчення мовно-стилістичних засобів допоможе віднайти найкращий спосіб їхнього відтворення, а разом з тим і адекватно перекласти художній твір.

Дослідження мови художнього твору – одне з найбільш складних і трудомістких завдань у стилістиці художньої літератури, оскільки «мова в цьому випадку виступає як форма мистецтва, як цілісна словесно-художня єдність, особливий тип естетичної словесної структури» [1: 229].

У лінгвістиці дуже часто користуються термінами: мовні засоби вираження, експресивні засоби мови, стилістичні засоби, стилістичні прийоми. Ці терміни іноді вживаються синонімічно, іноді ж у них вкладається різний зміст.

Між мовними засобами вираження й стилістичними прийомами мови важко провести чітку грань, хоча розходження між ними все-таки є.

Під мовними засобами вираження ми будемо розуміти такі морфологічні, синтаксичні й словотворчі форми мови, що служать для емоційного або логічного посилення мови [2: 124].

Виразні й образотворчі засоби розглядаються в стилістиці декодування тільки у зв'язку з художнім цілим, як його невід'ємна частина. Кожен елемент художнього тексту – слова, звуки слів, побудова фраз і т.д. – впливає на розум і почуття читача не окремо, не в ізоляції, а у своїй конкретній функції, у зв'язку з художнім цілим, включаючи мікро- і макроконтекст.

Стилістичні засоби різноманітні й численні, але в основі їх усіх лежить той же лінгвістичний принцип, на якому побудований весь механізм мови: зіставлення явищ і встановлення подібностей і розходжень між ними, контраст і еквівалентність [3: 127].

Лінгвісти М.Д. Кузнец та Ю.М. Скребнев пропонують розглядати мовно-стилістичні прийоми, виходячи з досліджень стилістичної семасіології. Стилістична семасіологія вивчає стилістичні функції зміни лексичного значення слів або сполучень слів, стилістичний результат різних за своїм характером зрушень їх предметної віднесеності. Предметом стилістичної семасіології є тільки таке переосмислення слів або словосполучень, у результаті якого вони можуть виконувати функцію експресивних засобів мови.

Використання письменником мовно-стилістичних засобів вираження не випадкові. Вони завжди відіграють художньо-смыслову роль. Мовно-стилістичні засоби завжди взаємопов'язані, підтримують і підсилюють один одного, утворюючи одну систему. Ця система засобів виразу характерна певному письменнику. Її прийнято називати індивідуальним стилем автора або ідіостилем [4: 24].

Стилістичні прийоми перекладу використовуються в тих випадках, коли об'єктом перекладу є мовно-стилістичні одиниці оригіналу. Деякі стилістичні прийоми взагалі не можливо перекласти, інші потребують суттєвих перетворень, і лише не надто велика частина таких прийомів отримує у перекладі стандартні відповідники.

У своїх творах Джейн Остен відмовилася ділити своїх героїв на добрих та злих. Її принципом стало створення «змішаних» характерів. Письменниця досягла ефекту «непроникності», використовуючи мову персонажів. Автор немов дивиться на світ очима свого героя і передає через нього свої думки та почуття. Тонке, майже невланне розгортання висловлювання, точно підібране слово, модальність, злегка перебільшена або зменшена емоційна інтонація – за усім цим постає іронічне лице автора.

Джейн Остен обачно ставиться до використання різних стилістичних фігур, не любить літературних штампів та багатозначності. Своєрідна манера написання вдалася письменниці не дуже легко, доводилося часто редагувати написане, щоб досягнути лаконічної виразності. Мова художніх творів характеризується образними засобами, ритмікою, індивідуальним стилем автора.

Джейн Остен свого роду сміється над своїми героями, але в той же час вона намагається поглянути на них з різних точок зору, розкрити всю «глибину» їхнього характеру. Найулюбленишим прийомом в її творчості є іронія. Для досягнення іронічності авторка послуговується метафорою, епітетом, парадоксом, алегорією, перифразою та оксюмороном. Зупинимось детальніше саме на оксюмороні та на тому, який ефект він створює і як впливає на ідіостиль письменниці загалом. Оксюмрон вживається з метою

привертання уваги, служить засобами створення комічного ефекту, іронії. Підґрунтям оксюмору як різновиду мовного парадоксу є абсурд [5: 424-425].

Слід зазначити, що оксюмори вживаються досить рідко, проте це не применшує їхньої великої виразної сили. Це залежить головним чином від того, що оксюмори здатні іноді розкривати внутрішні протиріччя, закладені в самих явищах і фактах дійсності. Основна функція оксюморонів – функція вираження особистого ставлення автора до явища, що описується. Наведемо приклад вживання оксюмору:

Miss Bennet was therefore established as a horrible sweet girl, and their brother felt authorized by such commendation to think of her as he chose [6: 16].

Отже сестри закріпили за міс Беннет статус **жахливо гарньої дівчинки**, і їхній брат усвідомив, що ця схвальна характеристика наділяє його правом думати про неї так, як йому заманеться [7: 16].

В оксюморовах основне предметно-логічне значення визначень у більшій або меншій мірі придушується емоційним. Однак предметно-логічне значення визначення в оксюмороні не завжди згасає повністю. На цьому, власне, і ґрунтується ефект оксюморонних сполучень.

Один з компонентів оксюморона вказує на об'єктивно існуючу рису, інший – на суто суб'єктивне ставлення мовця до об'єкта. Наприклад:

Elizabeth, to whom Jane very soon communicated the chief of all this, heard it in silent cry of soul [6: 124].

Елізабет, котрій Джейн не забарилася переповісти основний зміст листа, вислухала розповідь **мовчазним криком душі** [7: 123].

Як бачимо, вдало створений оксюморон може містити багато додаткової інформації, корисної для розуміння авторського стилю.

Для досягнення іронічного ефекту авторка також вдало використовує перифразу та гіперболізацію. Ще одним характерним засобом є введення зовсім неочікуваної деталі чи ситуації, що знаходиться у протиставленні з традиційними поглядами на життя. Пригадаймо хоча б власне перше речення, яким розпочинається роман:

"It is a truth universally acknowledged, that a single man in possession of a good fortune must be in a want of a wife" [6: 4].

– Загальновизнаною істиною є те, що одинак – та ще й при grubеньких грошах – неодмінно мусить прагнути одружитися [7: 3].

Важливим синтаксичним стилістичним прийомом для створення іронічної ситуації є градація. Ось як зображує Дж. Остен на сторінках свого роману матір головної героїні: *"Her mind was less difficult to develop. She was a woman of mean understanding, little information, and uncertain temper. When she was discontented, she fancied herself nervous. The business of her life was to get her daughters married; its solace was visiting and news"* [6: 4].

Важливим компонентом ідіостилю Дж. Остен є те, що вона вмільо послуговується такими синтаксичними стилістичними засобами як синтаксична гра слів, удавані вигук, парцеляція, перерахування та вставні конструкції. *"We are not in a way to know what Mr. Bingley likes," said her mother resentfully, "since we are not to visit"* [6: 10]. Вигук у згаданому реченні є удаванням, у такий спосіб міс Беннет висловлює своє невдоволення чоловіком, який відмовляється відправитися на бал до містера Дарсі, а тон висловлювання має заохотити містера Беннета змінити свою думку.

Отже, ми навели далеко не повний перелік стилістичних прийомів, що притаманні ідіостилю Дж. Остен, проте навіть їх достатньо аби оцінити неперевершений стиль письменниці й провокувати на подальші дослідження її творчості.

Література

1. Виноградов В.В. О языке художественной прозы. Избранные труды. – М.: Наука, 1980. – 358 с.
2. Гальперин И.Р. Очерки по стилистике английского языка. – М.: Издательство литературы на иностранных языках, 1958. – 459 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: Учебник для вузов. – 5-е изд., испр. и доп. – М.: Финта: Наука, 2002. – 384 с.
4. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. М.: Изд-во лит-ры на иностранных языках, 1963. – 262 с.
5. Селіванова Олена. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с.
6. Jane Austen. *Pride and prejudice*. – London: Wordsworth Classics, 2007. – 329 p.
7. Остен Дж. Гордість та упередженість / Пер. з англ. В.К.Горбатська; Худож.-оформлювач Б.П. Бублик. – Харків: Фоліо, 2005. – 350 с. – (Світова літ.).